

УДК 336.01:330.8:004

Брюховецька Ірина Олександрівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Міжрегіональна Академія управління
персоналом*

ORCID: 0000-0002-1469-1485

Пирог Віктор Володимирович

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Міжрегіональна Академія управління
персоналом*

ORCID: 0000-0001-7963-5647

Тімко Наталія Іванівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Міжрегіональна Академія управління
персоналом*

ORCID: 0000-0003-4549-9020

<https://doi.org/10.25313/3083-7782-2026-5-24>

ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСОВИХ ТЕОРІЙ: ВІД КЛАСИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ

Анотація. Вступ. Сучасний розвиток фінансової науки відбувається в умовах глобалізації, цифровізації економіки та трансформації фінансових ринків. Еволюція фінансових теорій відображає зміну підходів до розуміння ролі держави, ринку, капіталу та поведінки економічних суб'єктів у процесі функціонування фінансової системи. Поширення цифрових технологій, розвиток фінтеху, криптовалют і блокчейн-технологій зумовлюють необхідність переосмислення класичних і неокласичних фінансових концепцій та формування нових наукових підходів до управління фінансовими процесами. У сучасних умовах особливого значення набуває дослідження еволюції фінансових теорій як теоретичної основи розвитку фінансової системи та механізмів забезпечення її стабільності.

Мета. Метою дослідження є аналіз еволюції фінансових теорій від класичних економічних підходів до сучасних цифрових концепцій, визначення особливостей основних фінансових шкіл та оцінка впливу глобалізації, цифровізації й фінансових криз на розвиток фінансової науки.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері фінансової теорії, макроекономіки, поведінкових фінансів і цифрових фінансів; 2) сучасні дослідження щодо розвитку фінансових ринків, фінансових технологій та криптовалют; 3) концепції класичної, неокласичної, кейнсіанської, монетаристської та поведінкової економічних шкіл.

У процесі дослідження використано такі методи: теоретичного узагальнення та порівняння (для характеристики основних фінансових теорій і визначення їх особливостей); аналізу та синтезу (для оцінки трансформації фінансових концепцій під впливом економічних криз і цифровізації); системного підходу (для визначення взаємозв'язку між фінансовими теоріями та сучасними процесами розвитку фінансової системи); логічного узагальнення (для формулювання висновків).

Результати. У статті досліджено основні етапи розвитку фінансових теорій та охарактеризовано особливості класичних, неокласичних, кейнсіанських, монетаристських і поведінкових підходів до функціонування фінансової системи. Проаналізовано зміну поглядів на роль державного регулювання економіки, механізми ринкової рівноваги та вплив поведінкових факторів на прийняття фінансових рішень. Узагальнено сучасні фінансові концепції, пов'язані з розвитком цифрових фінансів, фінтеху, блокчейн-технологій і криптовалют. Визначено основні переваги та ризики цифровізації фінансової системи, серед яких прискорення фінансових операцій, розширення доступу до фінансових послуг, зростання кіберризиків і нестабільність цифрових активів. Обґрунтовано, що сучасна фінансова наука переходить до комплексного аналізу фінансових процесів із урахуванням психологічних, інформаційних, інституціональних і технологічних факторів.

Перспективи. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на вивчення механізмів регулювання цифрових фінансів, оцінювання впливу штучного інтелекту та фінансових технологій на стабільність фінансових ринків, а також розробку сучасних моделей управління фінансовими ризиками в умовах цифрової економіки.

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Ключові слова: фінансові теорії, фінансова система, класична економічна школа, кейнсіанство, монетаризм, поведінкові фінанси, цифрові фінанси, фінтех, криптовалюти, фінансові ринки, глобалізація, цифровізація економіки.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток світової економіки супроводжується глибокими трансформаціями фінансової системи, що зумовлені процесами глобалізації, цифровізації, зростанням ролі фінансових ринків та активним впровадженням інноваційних технологій у сферу фінансів. У таких умовах особливої актуальності набуває дослідження еволюції фінансових теорій, оскільки саме фінансова наука формує теоретичне підґрунтя для розробки ефективної фінансової політики, управління капіталом, регулювання фінансових ринків і забезпечення економічної стабільності. Протягом тривалого історичного періоду фінансові теорії зазнавали суттєвих змін під впливом економічних криз, змін у структурі світового господарства, розвитку фінансових інститутів та трансформації економічних відносин. Класичні та неокласичні підходи, що базувалися на принципах ринкового саморегулювання та раціональної поведінки економічних суб'єктів, поступово доповнювалися кейнсіанськими, монетаристськими та поведінковими концепціями, які враховували вплив державного регулювання, психологічних факторів і фінансових ризиків на функціонування економіки.

Особливої актуальності проблема розвитку фінансових теорій набула в умовах сучасної цифрової економіки. Активне поширення фінтеху, блокчейн-технологій, криптовалют, цифрових банків та штучного інтелекту змінює традиційні механізми функціонування фінансової системи та формує нові виклики у сфері фінансової безпеки, регулювання і контролю. Водночас сучасні фінансові кризи, нестабільність глобальних ринків і посилення кіберризиків свідчать про необхідність переосмислення традиційних фінансових концепцій та пошуку нових підходів до забезпечення стабільності фінансової системи. У зв'язку з цим виникає потреба комплексного дослідження еволюції фінансових теорій, визначення їх ролі у формуванні сучасної фінансової науки та оцінки впливу цифровізації й глобалізаційних процесів на розвиток фінансових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика еволюції фінансових теорій посідає важливе місце у працях як класиків економічної науки, так і сучасних дослідників фінансових процесів. Теоретичні основи класичної фінансової думки були закладені у працях А. Сміта, Д. Рікардо та Дж. С. Мілля, які розглядали фінанси крізь призму ринкового саморегулювання, економічної свободи, накопичення капіталу та мінімального державного втручання [1; 2]. Подальший розвиток фінансової науки пов'язаний із працями Дж. М. Кейнса, М. Фрідмана та Ф. Гаєка. Дж. М. Кейнс обґрунтував необхідність активного державного впливу на економіку через бюджетну та грошово-кредитну політику, тоді як М. Фрідман і Ф. Гаєк акцентували увагу на важливості стабільної грошової політики, обмеженні державного втручання та збереженні ринкових механізмів регулювання [3; 4].

Вагомий внесок у розвиток сучасної фінансової теорії зробили Г. Марковіц, Ю. Фама, П. Самуельсон, Д. Канеман, Р. Талер, Р. Шиллер, Дж. Стігліц та Дж. Акерлоф. Їхні наукові праці сприяли формуванню теорії ефективного ринку, портфельної теорії, поведінкових фінансів, теорії асиметричної інформації та сучасних підходів до аналізу фінансових ризиків [5–11]. Окрему увагу в сучасних дослідженнях приділено впливу цифровізації на розвиток фінансової системи. У працях К. Шваба, Д. Тапскотта, Н. Сабо, Ф. Мішкіна та інших дослідників розглянуто роль фінансових технологій, блокчейну, криптовалют, штучного інтелекту та цифрових платформ у трансформації фінансових відносин. Водночас у працях Дж. Стігліца, П. Кругмана, Н. Рубіні та інших науковців наголошується на ризиках цифрових фінансів, зокрема кіберзагрозах, волатильності цифрових активів, недостатності регуляторного забезпечення та можливості посилення фінансової нестабільності [12–20].

Незважаючи на значну кількість наукових праць, питання системного узагальнення еволюції фінансових теорій від класичних підходів до сучасних цифрових концепцій залишається актуальним. Потребують подальшого дослідження взаємозв'язки між традиційними фінансовими теоріями, поведінковими підходами та новітніми цифровими фінансовими концепціями в умовах глобалізації й трансформації фінансових ринків.

Метою статті є аналіз еволюції фінансових теорій від класичних економічних підходів до сучасних цифрових концепцій, визначення особливостей основних фінансових шкіл та оцінка впливу глобалізації, цифровізації й фінансових криз на розвиток фінансової науки.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері фінансової теорії, макроекономіки, поведінкових фінансів і цифрових фінансів; 2) сучасні дослідження щодо розвитку фінансових ринків, фінансових технологій та криптовалют; 3) концепції класичної, неокласичної, кейнсіанської, монетаристської та поведінкової економічних шкіл.

У процесі дослідження використано такі методи: теоретичного узагальнення та порівняння (для характеристики основних фінансових теорій і визначення їх особливостей); аналізу та синтезу (для оцінки

трансформації фінансових концепцій під впливом економічних криз і цифровізації); системного підходу (для визначення взаємозв'язку між фінансовими теоріями та сучасними процесами розвитку фінансової системи); логічного узагальнення (для формулювання висновків).

Виклад основного матеріалу. Перші фінансові концепції сформувалися в межах класичної економічної школи. Представники класичного напрямку вважали, що ринок здатний до саморегуляції, а державне втручання в економіку має бути мінімальним. Основна увага приділялася процесам накопичення капіталу, оподаткування та розвитку вільної конкуренції. Класична фінансова теорія базувалася на принципах економічної свободи, раціонального використання ресурсів та мінімізації державного впливу на ринкові процеси. У цей період фінанси розглядалися переважно як інструмент забезпечення функціонування держави та ринкової економіки. Подальший розвиток фінансової науки привів до формування неокласичного напрямку, який акцентував увагу на поведінці економічних агентів, механізмах ринкової рівноваги та ефективності використання капіталу. Саме в межах неокласичних підходів були закладені основи сучасної інвестиційної теорії, аналізу ризику та концепції вартості капіталу. У таблиці 1 надано порівняльну характеристику класичних та неокласичних фінансових теорій.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика класичних та неокласичних фінансових теорій

Критерій	Класичні фінансові теорії	Неокласичні фінансові теорії
Історичний період формування	XVIII — початок XIX ст.	Кінець XIX–XX ст.
Основна ідея	Саморегулювання ринку та економічна свобода	Ефективний розподіл ресурсів за умов ринкової рівноваги
Роль держави	Мінімальне втручання в економіку	Обмежене регулювання економічних процесів
Основний механізм функціонування економіки	Вільна конкуренція та саморегуляція ринку	Попит і пропозиція, ринкова рівновага
Поведінка економічних суб'єктів	Раціональна	Раціональна з урахуванням ризику та очікувань
Джерело економічного зростання	Накопичення капіталу та розвиток виробництва	Ефективне використання ресурсів та інвестицій
Ставлення до конкуренції	Абсолютно вільна конкуренція	Конкуренція як умова ефективного ринку
Підхід до ціноутворення	Ціна визначається витратами виробництва	Ціна формується під впливом попиту та пропозиції
Ставлення до фінансових криз	Кризи мають тимчасовий характер і ринок самостійно відновлюється	Можливість порушення рівноваги через зовнішні фактори
Основна мета фінансової системи	Накопичення капіталу та забезпечення економічного розвитку	Оптимізація розподілу ресурсів і мінімізація ризиків
Основні фінансові інструменти	Податки, державні фінанси, торговельний капітал	Інвестиції, цінні папери, процентні ставки
Основні представники	Адам Сміт, Давид Рікардо, Джон Стюарт Мілль	Альфред Маршалл, Ірвінг Фішер, Леон Вальрас
Переваги теорії	Сприяла розвитку ринкової економіки та підприємництва	Заклала основу сучасної інвестиційної та фінансової теорії
Недоліки теорії	Ігнорування кризових явищ та соціальних проблем	Надмірне припущення про раціональність економічних агентів

Джерело: авторська розробка

Порівняння класичних і неокласичних фінансових теорій свідчить про поступовий перехід від спрощеного розуміння ринкового механізму до більш комплексного аналізу фінансових процесів. Якщо класична школа базувалася на принципах повної економічної свободи та саморегуляції, то неокласичний підхід враховував ризики, поведінку економічних агентів та механізми ринкової рівноваги. Це стало основою для формування сучасних фінансових концепцій та моделей управління капіталом.

Економічні кризи початку XX століття, зокрема Велика депресія 1929–1933 років, продемонстрували недосконалість механізмів ринкового саморегулювання, що стало передумовою появи нових фінансових концепцій. Представники класичної економічної школи, серед яких Adam Smith, David Ricardo та John Stuart Mill, вважали, що ринок здатний самостійно забезпечувати економічну рівновагу без активного втручання держави [1–4]. У подальшому ці ідеї підтримували представники неолібералізму та монетаризму, зокрема Milton Friedman і Friedrich Hayek, які наголошували, що надмірне державне регулювання

порушує природні ринкові механізми та знижує ефективність економіки. Водночас критики класичного підходу, серед яких John Maynard Keynes, Joseph Stiglitz та Paul Krugman, стверджували, що сучасні фінансові ринки є надто складними для повного саморегулювання. На їхню думку, глобальні фінансові кризи, безробіття, інфляційні процеси та інформаційна асиметрія потребують активного державного втручання й ефективного фінансового контролю [5, с. 110–202]. Особливо актуальними ці дискусії стали після світової фінансової кризи 2008 року, яка виявила значні недоліки механізмів ринкового саморегулювання у глобальній економіці.

Глибокі економічні та соціальні зміни першої половини ХХ століття продемонстрували необхідність перегляду традиційних підходів до функціонування фінансової системи і стали поштовхом до розвитку кейнсіанської теорії. Джон Мейнард Кейнс довів, що ринок не завжди здатний автоматично забезпечити економічну рівновагу та повну зайнятість населення. Науковець обґрунтував необхідність активного державного втручання через бюджетну та грошово-кредитну політику. Кейнсіанський підхід передбачав збільшення державних витрат у періоди економічного спаду, стимулювання сукупного попиту та регулювання рівня зайнятості. Значення держави у фінансовій системі суттєво зросло, а фінансова політика стала важливим інструментом стабілізації економіки.

У другій половині ХХ століття кейнсіанська модель зазнала критики з боку представників монетаризму. Основоположником цього напрямку став Мілтон Фрідман, який вважав, що головним чинником економічної стабільності є контроль за грошовою масою. Монетаристи наголошували на необхідності обмеження державного втручання та забезпечення стабільної грошово-кредитної політики. Вони вважали, що надмірне регулювання економіки може спричинити інфляцію та фінансову нестабільність. Порівняння кейнсіанства та монетаризму показано у таблиці 2.

Таблиця 2

Порівняння кейнсіанства та монетаризму

Критерій	Кейнсіанство	Монетаризм
Історичний період формування	1930–1940-ві роки	1950–1970-ті роки
Основоположник	Джон Мейнард Кейнс	Мілтон Фрідман
Основна ідея	Необхідність державного регулювання економіки	Стабільність економіки через контроль грошової маси
Роль держави	Активне втручання в економіку	Мінімальне втручання держави
Основний інструмент регулювання	Бюджетна та фіскальна політика	Грошово-кредитна політика
Основний економічний механізм	Стимулювання сукупного попиту	Контроль обігу грошей
Причини економічних криз	Недостатній сукупний попит	Нестабільна грошова маса
Основна проблема економіки	Безробіття	Інфляція
Ставлення до державних витрат	Підтримка збільшення державних витрат	Обмеження державних витрат
Ставлення до податків	Зниження податків для стимулювання попиту	Помірна податкова політика
Підхід до інфляції	Допускається помірна інфляція для стимулювання економіки	Інфляція є головною загрозою економічної стабільності
Підхід до безробіття	Держава повинна підтримувати зайнятість	Ринок самостійно врівноважує рівень зайнятості
Основна мета економічної політики	Стимулювання економічного зростання та зайнятості	Забезпечення стабільності цін і грошового обігу
Переваги	Дозволяє швидко реагувати на економічний спад	Сприяє довгостроковій макроекономічній стабільності
Недоліки	Може призводити до дефіциту бюджету та інфляції	Недостатня ефективність у періоди глибоких криз
Представники	Дж. М. Кейнс, Джоан Робінсон, Пол Самуельсон	М. Фрідман, Фрідріх Гаек, Анна Шварц

Джерело: складено автором на основі [1–6]

Розвиток кейнсіанства та монетаризму відобразив пошук оптимального співвідношення між ринковими механізмами та державним регулюванням фінансової системи. У сучасній економічній науці триває дискусія щодо того, яка модель є ефективнішою в умовах фінансових криз. Прихильники кейнсіанства вважають, що держава повинна активно підтримувати економіку в періоди нестабільності. Натомість

монетаристи наголошують, що надмірне державне втручання може спричинити бюджетний дефіцит, інфляцію та зниження ринкової ефективності. Особливо актуальною ця дискусія стала після економічних наслідків пандемії COVID19.

У другій половині XX століття фінансова наука перейшла до дослідження ризику, інвестиційної діяльності та функціонування фінансових ринків. Значного поширення набула теорія ефективного ринку, відповідно до якої ціни фінансових активів швидко відображають усю доступну інформацію. Важливим етапом розвитку фінансової науки стало формування сучасної портфельної теорії, розробленої Гаррі Марковіцем. Учений довів, що інвестор повинен оцінювати не лише прибутковість окремих активів, а й рівень ризику всього інвестиційного портфеля. Основним принципом ефективного інвестування стала диверсифікація.

Подальший розвиток фінансової науки привів до виникнення поведінкових фінансів. Представники цього напрямку довели, що економічні суб'єкти не завжди діють раціонально. На прийняття фінансових рішень значний вплив мають емоції, психологічні фактори, інформаційна асиметрія та поведінкові упередження. Особливу роль у розвитку поведінкової економіки відіграв Даніель Канеман, який досліджував психологічні механізми ухвалення економічних рішень. Його праці суттєво змінили традиційне уявлення про функціонування фінансових ринків. Основні сучасні фінансові теорії згруповано у таблиці 3.

Таблиця 3

Основні сучасні фінансові теорії

Теорія	Основна ідея	Основні представники	Ключові інструменти	Переваги	Недоліки
Теорія ефективного ринку	Ціни фінансових активів швидко відображають усю доступну інформацію	Юджин Фама, Пол Самуельсон	Фондові ринки, ринковий аналіз, інформаційні моделі	Сприяє розвитку прозорих фінансових ринків	Ігнорування психологічних факторів та ринкових аномалій
Портфельна теорія	Мінімізація ризику через диверсифікацію активів	Гаррі Марковіц, Джеймс Тобін	Інвестиційні портфелі, диверсифікація, оцінка ризику	Дозволяє оптимізувати співвідношення ризику та прибутковості	Складність прогнозування ринку та поведінки активів
Поведінкові фінанси	Інвестори приймають рішення під впливом емоцій і психологічних факторів	Даніель Канеман, Річард Талер	Поведінковий аналіз, психологічні моделі	Пояснює ринкові аномалії та ірраціональну поведінку	Висока суб'єктивність оцінювання поведінки
Інституціональна теорія	Фінансові процеси залежать від діяльності фінансових інститутів	Дуглас Норт, Олівер Вільямсон	Банківська система, правові норми, фінансове регулювання	Враховує вплив держави та інституційного середовища	Складність оцінки інституційних факторів
Теорія асиметричної інформації	Учасники ринку володіють різним обсягом інформації	Джозеф Стігліц, Джордж Акерлоф	Інформаційний аналіз, кредитний ринок	Пояснює виникнення фінансових ризиків і криз	Складність забезпечення повної інформаційної прозорості
Теорія агентських відносин	Конфлікт інтересів між власниками та менеджерами компаній	Майкл Дженсен, Вільям Меклінг	Корпоративне управління, система контролю	Сприяє підвищенню ефективності управління компаніями	Високі витрати на контроль та моніторинг
Цифрові фінансові концепції	Використання цифрових технологій у фінансовій діяльності	Нік Сабо, Сатоші Накамото	Блокчейн, криптовалюти, фінтех	Підвищення швидкості та доступності фінансових послуг	Кіберризик та нестабільність цифрових активів

Джерело: складено автором на основі [7–10]

Аналіз сучасних фінансових теорій свідчить про поступове ускладнення підходів до дослідження фінансових процесів. Якщо ранні фінансові концепції переважно орієнтувалися на ринкову ефективність та раціональність економічних агентів, то сучасні теорії враховують психологічні, інформаційні, інституціональні та технологічні фактори. Значний вплив на розвиток фінансової науки мають цифровізація економіки, глобалізація фінансових ринків і зростання ролі інформаційних технологій. Це сприяє формуванню нових підходів до управління фінансовими ризиками та розвитку фінансових систем.

Одним із найбільш дискусійних питань сучасної фінансової науки є проблема раціональності поведінки інвесторів. Традиційні фінансові теорії, представлені працями Eugene Fama, Paul Samuelson та Harry Markowitz, базуються на припущенні про раціональність економічних агентів і здатність ринку ефективно

відображати всю доступну інформацію. Зокрема, Eugene Fama у межах теорії ефективного ринку стверджував, що ринкові ціни швидко адаптуються до нової інформації, а тому систематичне отримання надприбутків є практично неможливим. Водночас представники поведінкових фінансів, серед яких Daniel Kahneman, Amos Tversky та Richard Thaler, доводили значний вплив емоцій, когнітивних помилок та психологічних факторів на прийняття фінансових рішень. Їхні дослідження показали, що інвестори часто діють ірраціонально, піддаються паніці, надмірному оптимізму або стадному ефекту. Частина дослідників, зокрема Eugene Fama та прихильники неокласичного підходу, вважають, що ринок загалом залишається ефективним, а поведінкові відхилення мають тимчасовий характер. Натомість інші науковці, серед яких Robert Shiller, Joseph Stiglitz та Richard Thaler, стверджують, що психологічні фактори можуть суттєво впливати на ринкові процеси, спричиняти фінансові «бульбашки» та бути однією з причин економічних криз [11, с. 286–303].

На сучасному етапі фінансова система зазнає суттєвих змін під впливом цифрових технологій. Активний розвиток фінансових технологій, електронних платежів, цифрових банків та криптовалют сприяє трансформації традиційних фінансових відносин. Важливими елементами сучасної фінансової системи стали блокчейн-технології, штучний інтелект, Big Data та автоматизовані системи управління фінансами. Фінансові установи активно впроваджують цифрові інструменти для підвищення ефективності діяльності та зниження операційних витрат. Разом із перевагами цифровізація створює нові виклики для фінансової системи. Серед основних ризиків можна виділити кіберзагрози, високу волатильність цифрових активів, недостатню регуляторну визначеність та зростання залежності фінансових ринків від інформаційних технологій. Переваги та ризики цифрових фінансів показано у таблиці 4.

Таблиця 4

Переваги та ризики цифрових фінансів

Сфера впливу	Переваги цифрових фінансів	Ризики цифрових фінансів	Практичні наслідки
Швидкість фінансових операцій	Миттєве здійснення платежів і переказів	Технічні збої та ризик системних помилок	Підвищення ефективності фінансових послуг
Вартість фінансових послуг	Зниження операційних витрат і комісій	Високі витрати на кібербезпеку	Оптимізація діяльності фінансових установ
Доступність фінансових сервісів	Розширення доступу населення до банківських послуг	Цифрова нерівність та обмежений доступ окремих груп населення	Поширення фінансової інклюзії
Автоматизація фінансових процесів	Використання штучного інтелекту та автоматизованих систем	Залежність від інформаційних технологій	Підвищення швидкості обробки фінансових даних
Розвиток фінансових інновацій	Поява фінтех-компаній, цифрових банків і криптовалют	Недостатній рівень правового регулювання	Формування нових фінансових ринків
Інформаційна безпека	Сучасні системи захисту даних	Кіберзагрози та витік персональних даних	Необхідність посилення цифрового захисту
Інвестиційна діяльність	Спрощення доступу до інвестиційних платформ	Висока волатильність цифрових активів	Зростання активності приватних інвесторів
Глобалізація фінансових ринків	Можливість міжнародних фінансових операцій у режимі реального часу	Залежність національних ринків від глобальних фінансових процесів	Посилення інтеграції світової економіки
Банківська система	Розвиток онлайн-банкінгу та цифрових платежів	Скорочення традиційних банківських послуг	Трансформація банківської діяльності
Регулювання фінансового сектору	Підвищення прозорості фінансових операцій через цифрові технології	Відсутність єдиних міжнародних стандартів регулювання	Необхідність удосконалення фінансового законодавства

Джерело: авторська розробка

Таким чином, сучасна фінансова наука переходить від традиційних моделей управління капіталом до комплексного аналізу цифрових фінансових екосистем. У науковому середовищі активно обговорюється питання впливу цифрових технологій на стабільність фінансової системи. Частина дослідників, зокрема Klaus Schwab, Don Tapscott та Nick Szabo, вважають цифровізацію важливим чинником підвищення ефективності фінансових ринків, розвитку фінансових інновацій та розширення доступу до фінансових послуг. Вони наголошують, що впровадження фінтеху, блокчейн-технологій і штучного інтелекту сприяє

прискоренню фінансових операцій та зниженню транзакційних витрат [12; 13; 14; 15]. Водночас інші науковці та економісти, серед яких Joseph Stiglitz, Nouriel Roubini та Paul Krugman, наголошують на ризиках втрати контролю над фінансовими потоками, посиленні кіберзагроз, нестабільності криптовалютного ринку та можливостях використання цифрових активів у тіньовій економіці [16, с. 508–600; 17, с. 100–152]. Особливу увагу дослідники приділяють проблемі регулювання криптовалют та цифрових активів. На думку Joseph Stiglitz та Nouriel Roubini, відсутність єдиного міжнародного механізму контролю ускладнює забезпечення фінансової безпеки та стабільності глобальних ринків [18, с. 300–360; 19, с. 383–417; 20, с. 488–500].

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження встановлено, що еволюція фінансових теорій відображає поступову трансформацію підходів до розуміння функціонування фінансової системи, ролі держави, ринкових механізмів та поведінки економічних суб'єктів. Доведено, що розвиток фінансової науки відбувався під впливом економічних криз, глобалізаційних процесів, розвитку фінансових ринків та технологічних змін. Класичні та неокласичні фінансові концепції заклали теоретичні основи ринкової економіки, інвестиційної діяльності та управління капіталом, тоді як кейнсіанські й монетаристські підходи сформували різні моделі державного регулювання економіки та забезпечення макроекономічної стабільності.

Установлено, що сучасний етап розвитку фінансової науки характеризується переходом до комплексного аналізу фінансових процесів із урахуванням психологічних, інформаційних, інституціональних і технологічних факторів. Значного розвитку набули поведінкові фінанси, теорія асиметричної інформації, інституціональні концепції та цифрові фінансові теорії. Обґрунтовано, що цифровізація фінансової системи, поширення фінтеху, блокчейн-технологій, криптовалют і штучного інтелекту суттєво змінюють механізми функціонування фінансових ринків та формують нові підходи до управління фінансовими ризиками.

Разом із перевагами цифровізації, серед яких прискорення фінансових операцій, підвищення доступності фінансових послуг і розвиток фінансових інновацій, визначено низку ризиків, пов'язаних із кіберзагрозами, нестабільністю цифрових активів, інформаційною асиметрією та недостатнім рівнем міжнародного регулювання цифрових фінансів. Це підтверджує необхідність удосконалення механізмів державного та міжнародного фінансового контролю в умовах цифрової економіки.

Перспективи подальших наукових досліджень доцільно пов'язати з вивченням механізмів регулювання цифрових фінансів і криптовалют, оцінюванням впливу штучного інтелекту та фінансових технологій на стабільність фінансової системи, а також розробкою сучасних моделей управління фінансовими ризиками в умовах глобалізації та цифровізації економіки. Важливим напрямом досліджень також є аналіз впливу поведінкових факторів на функціонування фінансових ринків та формування ефективної системи забезпечення фінансової безпеки в цифровому середовищі.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ: Усі автори зробили внесок порівну.

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Smith A. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London: W. Strahan and T. Cadell, 1776. 1264 p.
2. Ricardo D. *Principles of Political Economy and Taxation*. London: John Murray, 1817. 589 p.
3. Keynes J. M. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan, 1936. 472 p.
4. Friedman M. *A Program for Monetary Stability*. New York: Fordham University Press, 1960. 110 p.
5. Friedman M. *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press, 1962. 202 p.
6. Hayek F. *The Road to Serfdom*. Chicago: University of Chicago Press, 1944. 266 p.
7. Markowitz H. *Portfolio Selection: Efficient Diversification of Investments*. New York: Wiley, 1959. 344 p.
8. Kahneman D. *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011. 499 p.
9. Thaler R. *Misbehaving: The Making of Behavioral Economics*. New York: W. W. Norton & Company, 2015. 432 p.
10. Shiller R. *Irrational Exuberance*. Princeton: Princeton University Press, 2015. 392 p.
11. Stiglitz J. *Globalization and Its Discontents*. New York: W. W. Norton & Company, 2002. 304 p.
12. Taleb N. N. *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*. New York: Random House, 2007. 400 p.
13. Tapscott D., Tapscott A. *Blockchain Revolution*. New York: Portfolio, 2016. 320 p.

14. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. Geneva: World Economic Forum, 2016. 192 p.
15. Mishkin F. *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. Boston: Pearson Education, 2019. 720 p.
16. Bodie Z., Kane A., Marcus A. *Investments*. New York: McGraw-Hill Education, 2021. 1088 p.
17. North D. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 152 p.
18. Jensen M., Meckling W. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*. 1976. Vol. 3, № 4. P. 305–360.
19. Fama E. Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Work. *Journal of Finance*. 1970. Vol. 25, № 2. P. 383–417.
20. Akerlof G. The Market for “Lemons”: Quality Uncertainty and the Market Mechanism. *Quarterly Journal of Economics*. 1970. Vol. 84, № 3. P. 488–500.

References

1. Smith, A. (1776). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London: W. Strahan and T. Cadell.
2. Ricardo, D. (1817). *Principles of Political Economy and Taxation*. London: John Murray.
3. Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan.
4. Friedman, M. (1960). *A Program for Monetary Stability*. New York: Fordham University Press.
5. Friedman, M. (1962). *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press.
6. Hayek, F. (1944). *The Road to Serfdom*. Chicago: University of Chicago Press.
7. Markowitz, H. (1959). *Portfolio Selection: Efficient Diversification of Investments*. New York: Wiley.
8. Kahneman, D. (2011). *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
9. Thaler, R. (2015). *Misbehaving: The Making of Behavioral Economics*. New York: W. W. Norton & Company.
10. Shiller, R. (2015). *Irrational Exuberance*. Princeton: Princeton University Press.
11. Stiglitz, J. (2002). *Globalization and Its Discontents*. New York: W. W. Norton & Company.
12. Taleb, N. N. (2007). *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*. New York: Random House.
13. Tapscott, D., & Tapscott, A. (2016). *Blockchain Revolution*. New York: Portfolio.
14. Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. Geneva: World Economic Forum.
15. Mishkin, F. (2019). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. Boston: Pearson Education.
16. Bodie, Z., Kane, A., & Marcus, A. (2021). *Investments*. New York: McGraw-Hill Education.
17. North, D. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
19. Fama, E. (1970). Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Work. *Journal of Finance*, 25(2), 383–417.
20. Akerlof, G. (1970). The Market for “Lemons”: Quality Uncertainty and the Market Mechanism. *Quarterly Journal of Economics*, 84(3), 488–500.

Дата першого надходження статті до видання: 02.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.04.2026

Дата публікації: 08.05.2026

Briukhovetska Iryna

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of
Finance, Banking and Insurance
Interregional Academy of Personnel
Management*

Pyroh Viktor

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of
Finance, Banking and Insurance
Interregional Academy of Personnel
Management*

Timko Nataliia

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of
Finance, Banking and Insurance
Interregional Academy of Personnel
Management*

EVOLUTION OF FINANCIAL THEORIES: FROM CLASSICAL APPROACHES TO MODERN CONCEPTS

Summary. Introduction. The modern development of financial science takes place under the conditions of globalization, digitalization of the economy, and transformation of financial markets. The evolution of financial theories reflects changing approaches to understanding the role of the state, the market, capital, and the behavior of economic agents in the functioning of the financial system. The spread of digital technologies, the development of fintech, cryptocurrencies, and blockchain technologies necessitate the reconsideration of classical and neoclassical financial concepts and the formation of new scientific approaches to financial process management. Under modern conditions, the study of the evolution of financial theories acquires particular importance as a theoretical basis for the development of the financial system and mechanisms for ensuring its stability.

Purpose. The purpose of the study is to analyze the evolution of financial theories from classical economic approaches to modern digital concepts, identify the features of the main financial schools, and assess the impact of globalization, digitalization, and financial crises on the development of financial science.

Materials and Methods. The research materials include: 1) scientific works of domestic and foreign scholars in the fields of financial theory, macroeconomics, behavioral finance, and digital finance; 2) modern studies on the development of financial markets, financial technologies, and cryptocurrencies; 3) concepts of classical, neoclassical, Keynesian, monetarist, and behavioral economic schools. The following methods were used in the research process: theoretical generalization and comparison (to characterize the main financial theories and identify their features); analysis and synthesis (to assess the transformation of financial concepts under the influence of economic crises and digitalization); a systematic approach (to determine the relationship between financial theories and modern processes of financial system development); and logical generalization (to formulate conclusions).

Results. The article examines the main stages in the development of financial theories and characterizes the features of classical, neoclassical, Keynesian, monetarist, and behavioral approaches to the functioning of the financial system. Changes in views on the role of state regulation in the economy, mechanisms of market equilibrium, and the influence of behavioral factors on financial decision-making are analyzed. Modern financial concepts related to the development of digital finance, fintech, blockchain technologies, and cryptocurrencies are generalized. The main advantages and risks of the digitalization of the financial system are identified, including the acceleration of financial operations, expanded access to financial services, increased cyber risks, and the instability of digital assets. It is substantiated that modern financial science is moving toward a comprehensive analysis of financial processes taking into account psychological, informational, institutional, and technological factors.

Discussion. Further scientific research should focus on studying the mechanisms of digital finance regulation, assessing the impact of artificial intelligence and financial technologies on the stability of financial markets, as well as developing modern models for financial risk management in the digital economy.

Key words: financial theories, financial system, classical economic school, Keynesianism, monetarism, behavioral finance, digital finance, fintech, cryptocurrencies, financial markets, globalization, digitalization of the economy.